

RENEŠANSAS

XIV – XVI a. pr.

MARTYNAS MAŽVYDAS (1510 - 1563)

1. XVI a. Renesansas
2. Iškeliami antikos kultūros idealai, humanizmas, reformacija.
3. Lietuvių raštijos pradininkas, pirmosios lietuviškos knygos parengėjas.
4. Pirmasis raštininkas, pirmoji lietuviška knyga.
5. “Katekizmas” 1547m. Karaliaučius. Sudaro: elementorius, pratarmė – pirmasis lietuviška eilėraštis, vienuolika giesmių, Dievo įsakymai, poteriai, pamokymai.

MIKALOJUS DAUKŠA

1. XVI a. Renesansas.
2. Iškeliami antikos kultūros idealai, humanizmas, reformacija.
3. Humanitarinių pažiūrų asmenybė, lietuvių raštijos veikėjas, gimtosios kalbos gynėjas.
4. –
5. “Postilė” arba “Prakalba į malonųjį skaitytoją” 1599m. reikšmingiausias kūrinys Lietuvos kultūros istorijai. Šią prakalbą galime laikyti lietuvių kalbos teisių gynimo ir puoselėjimo manifestu, kurio teiginiai ir vėlesniais amžiais neprarado aktualumo.
6. Daukša siekė, kad lietuvių kalba taptų valstybine, literatūrine rašto kalba ir, kad šia kalba būtų kuriama lietuvių literatūra bei sava raštija.

JONAS RADVANAS

1. XVI a. Renesansas
2. Iškeliamos antikos idėjos, humanizmas, reformacija.
3. XVI a. LDK poetas
4. Sukūrė pirmą lietuvišką herojinį epą.
5. „Radviliada“ – Lietuvos herojinis epas – poema. Parašyta hegzametru. Aprašytas Lietuvos karvedžio Mikalojaus Radvilos Rudojo gyvenimas ir svarbesnės jo pergalės pasiektos Livonijos kare.
6. Radvanas buvo evangelikas reformatas, todėl visa jo poezija susijusi su evangelikų reformatų aplinka, kurios globėjas buvo M. R. Rudasis. Poema siekta įprasminti Radvilos gyvenimą, pašlovinti LDK politinius veiksmus ir išryškinti jų svarbą Lietuvos valstybės istorijoje.

VILJAMAS ŠEKSPYRAS

1. XVI a. Renesansas

2. Iškeliamos antikos kultūros idėjos, humanizmas, reformacija.
  3. Vienas geriausių pasaulio dramaturgų (anglų rašytojas).
  4. –
  5. „Hamletas“ - tragedija, filosofinė drama. Joje atsispindi Anglijos gyvenimo skauduliai, bet kartu atskleidžia amžinas etines ir filosofines žmogaus būties problemas.
- „Romeo ir Džuljeta“ - tragedija. Tragiška dviejų jaunuolių meilės istorija.

APŠVIETA

XVIII a.

KRISTIJONAS DONELAITIS

1. XVIII a. Apšvieta.
2. „Proto amžius“, siekiama lavinti, auklėti žmogų, skleisti pažangias idėjas.
3. Lietuvių grožinės literatūros pradininkas.
4. Lietuvių literatūros pradininkas, parašė pirmąsias originalias pasakėčias.
5. „Metai“ epinė poema. Parašyta hegzametru. Dalys: „Pavasario linksmybės“ „Vasaros darbai“, „Rudenio gėrybės“, „Žiemos rūpesčiai“. Dėmesys skiriamas gamtos aprašymams, valstiečių darbams ir papročių vaidams.

JOHANAS VOLFGANGAS GĖTĖ

1. XVIII a. Apšvieta.
2. „Proto amžius“, siekiama lavinti, auklėti žmogų, skleisti pažangias idėjas.
3. Vienas žymiausių vokiečių rašytojų.
4. –
5. „Faustas“ dviejų dalių tragedija, filosofinė poema. Siužetas nėra originalus – legendos apie mokslininką alchemiką Faustą atėjusios iš viduramžių, o sutartis su velniu motyvas gyvuoja įvairių tautų mituose. Sudėtingas kūrinys, gausu motyvų, temų.

ROMANTIZMAS

XVIII a. Pab. – XIX a. Vid.

ADOMAS MICKEVIČIUS

1. XIX a. Romantizmas.
2. Dvasinės vertybės, jausmai, gamtos išaukštinimas, kalbos ginimas.
3. Žymiausias lenkų romantikas, kurio kūriniai persmelkti lietuviškos dvasios.
4. –
5. „Ponas Tadas“ poema. Vaizduojamas bajorų gyvenimas. Rutuliojama dviejų šeimų nesantaikos tema, Tado ir Zosės meilės istorija, vienuolio Robako likimas.
6. Poemą „Ponas Tadas“ Mickevičius rašė būdamas Paryžiuje, įkvėptas tėvynės ilgesio.

ANTANAS BARANAUSKAS

1. XIX a. Romantizmas.
2. Dvasinės vertybės, jausmai, gamtos išaukštinimas, kalbos ginimas.
3. Ryškiausias XIX a. Vidurio lietuvių poetas romantikas.
4. –
5. „Anykščių šilelis“ 342 eilučių romantinė poema. Supoetinės gamtą, atskleidęs jos ryšį su žmogumi, poetas miško likimo temą natūraliai supina su krašto istorija ir metaforiškai nužymi dramatišką Lietuvos likimą. Atskleidžia ne tik miško grožio ir gyvybės pasaulį, bet ir tragišką istorijos ir žmogaus egzistencijos sampratą.

VINCAS KUDIRKA

1. XIX a. Romantizmas.
2. Dvasinės vertybės, jausmai, gamtos išaukštinimas, kalbos ginimas.
3. XIX a. Šviesuolis, visą gyvenimą paskyręs lietuvių tautai žadinti.
4. –

5. „Varpas“ eilėraštis. Atvirai kreipiamasi į skaitytoją žadinant jo sąmoningumą saugoti kalbą ir kultūrą.

„Lobora!“ eilėraštis. Kviečiama elgtis dorai ir dirbti visuomenės labui.

„Tautiška giesmė“ eilėraštis tapęs Lietuvos nacionaliniu himnu. Jame autorius išreiškia siektinus lietuvių tauros idealus, savo raštuose skelbiamas idėjas.

MAIRONIS (Jonas Mačiulis)

1. XIX a. Romantizmas.
2. Dvasinės vertybės, jausmai, gamtos išaukštinimas, kalbos ginimas.
3. Žymiausias XIX a. Lietuvių poetas romantikas.
4. –
5. Poezijos rinkinys „Pavasario balsai“. Svarbiausia knyga lietuvių lyrikos istorijoje.

REALIZMAS

XIX a. Vid – XX a. Pr.

JONAS BILIŪNAS

1. XIX a. Pab. Realizmas.
2. Pažangos amžius, didaktinė tikrovė. Dėmesys skiriamas dirbančio ir vargstančio žmogaus kasdienybei, jo buičiai.
3. Psichologinės ir lyrinės prozos pradininkas.
4. Psichologinės ir lyrinės prozos pradininkas. Pirmasis žengė į žmogaus dvasios vingius.
5. „Lazda“ apsakymas. Vaizduoja žmonių santykius baudžiatvės laikais, atskleidžia skirtingus požiūrius į patirtą skriaudą, pabrėžia atleidimo motyvą.

„Ubagas“ apsakymas. Plėtojama humanistų pamėgta skriaudos ir kaltės tema.

„Liūdna pasaka“ apysaka, paskutinis ir didžiausias autoriaus kūrinys. Aprašomas Juozapotos ir Petro Banių šeimos likimas ir vaizduojamas sukilimo įvykiai bei jų pasekmės Lietuvai.

JUOZAS TUMAS – VAIŽGANTAS

1. XIX a. Pab. Realizmas.
2. Pažangos amžius, didaktinė tikrovė. Dėmesys skiriamas dirbančio ir vargstančio žmogaus kasdienybei, jo buičiai.
3. Idealaus tautinio charakterio kūrėjas.
4. –
5. „Dėdės ir dėdienės“ apysaka. Plėtojama amžina žmogaus meilės ir likimo tema. Vaizduojamos trijų žmonių – Severjos, Mykoliuko ir Rapolo Geišės gyvenimo istorijos.

VINCAS KRĖVĖ - MICKEVIČIUS

1. XX a. Realizmas.
2. Pažangos amžius, didaktinė tikrovė. Dėmesys skiriamas dirbančio ir vargstančio žmogaus kasdienybei, jo buičiai.
3. Įvairiapusio talento menininkas, Lietuvos legendos kūrėjas, neoromantikas.
4. –
5. „Skirgaila“ drama. Keturių dalių tragedija, kurioje dėmesys skiriamas Lietuvos Kunigaikščiui Skirgailai, kuris, jungdamas pagonybę ir krikščionybę, bando išsaugoti krašto gerovę.

ŠATRIJOS RAGANA (Marija Pečkauskaitė)

1. XX a. Pr. Realizmas.
2. Pažangos amžius, didaktinė tikrovė. Dėmesys skiriamas dirbančio ir vargstančio žmogaus kasdienybei, jo buičiai.
3. Romantinės pasaulėjautos, krikščioniškosios pasaulėžiūros kūrėja, neoromantizmo atstovė.

4. Pirmoji pradėjo rašyti kūrinis dienoraščio forma.
5. „Sename dvare“ apysaka. Brandžiausias ir moderniausias rašytojos kūrinys, dienoraščio forma. Vaizduojamas dvarininkų gyvenimas. Irutės ir mamatės santykiai.
6. Pati autorė gimė bajorų šeimoje, augo Užvenčio dvare.

XX a. VIDURIO MODERNIOJI LITERATŪRA

VINCAS MYKOLAITIS – PUTINAS

1. XX a. Modernizmas.
2. Naujumo ir originalumo siekis, priešinimasis praeities meno taisyklėms.
3. Filosofinės pasaulėjautos kūrėjas, poetas.
4. –
5. „Altorių šešėly“ trijų dalių psichologinis intelektualinis romanas. Vaizduojamas savęs ieškančio žmogaus pasaulis. Viso romano metu sprendžiamas konfliktas, kaip suderinti kunigo ir poeto pašaukimą.
6. Putinas pats buvo kunigas, tačiau to atsisakė, nes negalėjo suderinti kunigo pareigų su kunigybe.

HENRIKAS RADAUSKAS

1. XX a. Modernizmas.
2. Naujumo ir originalumo siekis, priešinimasis praeities meno taisyklėms.
3. Vienas žymiausių XX a. Lietuvių poetų, nuoseklus estetizmo idėjų reiškėjas lietuvių literatūroje.
4. –
5. „Pasauliu netikiu, o pasaka tikiu“ eilėraščių rinkinys. Eilėse atskleidžiamas autoriaus požiūris į kūrybą. Nėra reiškiamos jokios visuomeninės idėjos, nevaizduojama konkreti tikrovė, remiamasi intelektu, o ne jausmais.

FRANCAS KAFKA

1. XX a. Modernizmas.
2. Naujumo ir originalumo siekis, priešinimasis praeities meno taisyklėms.

3. Žymus austrų prozininkas, modernizmo pradininkas.
4. Modernizmo pradininkas (?)
5. „Metamorfozė“ novelė. Pasakojama Gregoro Zamzos istorija, kuris pabudęs pasijunta virtęs baisingu vabalu. Vaizduojamame pasaulyje gyvenimiškos situacijos, realybės detalės pinasi su fantastika, perteikiamas absurdiškumas.
6. Paties autoriaus gyvenimas buvo itin komplikotas: įtempti santykiai šeimoje, nepasitenkinimas darbu, bjaurėjimasis kasdienybe, persekiojantys tapatybės klausimai.

XX a. VIDURIO KATASTROFŲ LITERATŪRA

BALYS SRUOGA

1. XX a.
2. Apmąstoma būties pamatų praradimas, ieškoma naujų atramų.
3. Poetas, dramaturgas, prozininkas, publicistas, literatūros mokslininkas.
4. –
5. „Dievų miškas“ dokumentinė knyga apie pasakotojo išgyventus nacių koncentracijos stovykloje metus. Pagrindinė stilistinė priemonė – ironija. Tragiški dalykai vaizduojami komiškai, sarkastiškai.
6. „Dievų miškas“ tai pačio autoriaus atsiminimai Štuthofo koncentracijos stovykloje.

ANTANAS ŠKĖMA

1. XX a.
2. Apmąstoma būties pamatų praradimas, ieškoma naujų atramų.
3. Žymus XX a. Vidurio lietuvių prozininkas, dramaturgas, atskleidęs katastrofų laikotarpio žmogaus pasaulėvoką.
4. –

5. „Balta drobulė“ romanas, rašytas sąmonės srauto forma. Svarbiausias autoriaus kūrinys, kuriame apmąstoma skaudžių XX a. įvykių nulemta emigranto patirtis.
6. Autorius buvo emigravęs į JAV, kur dirbo įvairius fizinius darbus, vaidino ir režisavo teatro trupėse.

ALBERAS KAMIU

1. XX a.
2. Apmąstoma būties pamatų praradimas, ieškoma naujų atramų.
3. Prancūzų rašytojas, filosofas egzistencialistas.
4. –
5. „Svetimas“ romanas. Pasakojama pirmu asmeniu, Merso vardu. Romane atskleidžiami ne tik šeimos, bet ir visuomenės sutrūkinėję santykiai, nesusikalbėjimas, bendros kalbos nebuvimas. Kamiu savo kūryboje žmogaus gyvenimą traktuoja kaip absurda, neturintį jokios aukštesnės prasmės.
6. Kamiu gyveno žmonijos krizės metu, o tai skatino mąstyti apie žmogaus gyvenimą, apie klausimus, kurių neįmanoma išspręsti, apie gyvenimo prasmę, kurios nėra, ir visa tai atsispindi autoriaus kūryboje.

VYTAUTAS MAČERNIS

1. XX a.
2. Apmąstoma būties pamatų praradimas, ieškoma naujų atramų.
3. Intelektualiosios poezijos kūrėjas.
4. –
5. „Vizijos“ eilėraščių ciklas. Sudaro įžanga, septyni regėjimai ir pabaiga. Pagrindinė tema – lyrinio subjekto santykis su namais, su juose gyvenusiomis kartomis. Regėjimuose išryškėja, kad jaunas žmogus negali suprasti gyvenimo prasmės, kol nesuvokia ryšio su gimtinės žeme, protėviais.

„Metai“ – nebaigtas sonetų ciklas. Brandžiausias ir didžiausias autoriaus kūrinys. Jį sudaro 81 sonetas. Lyrinis subjektas patiria būties vienvietę, suvokia savo individualumą, vis klausia apie savo gyvenimą, kas jis toks ir kokia jo gyvenimo prasmė.

MODERNIOJI XX a. ANTROSIOS PUSĖS LITERATŪRA

JUSTINAS MARCINKEVIČIUS

1. XX a.
2. Sovietinio gyvenimo skauduliai, populiarus esė žanras, publikuojamos verstinės knygos.
3. Poetas, dramaturgas, lietuvių tautos moralinis autoritetas.
4. –
5. „Mažvydas“ drama. Vaizduojama XVI a., raštijos lietuvių kalba gimimas. Pagrindinis veikėjas – pirmosios lietuviškos knygos „Katekizmas“ autorius Martynas Mažvydas. Kūrėjas meniškai perteikia Mažvydo biografiją.

JUOZAS APUTIS

1. XX a.
2. Sovietinio gyvenimo skauduliai, populiarus esė žanras, publikuojamos verstinės knygos.
3. Iškilus modernios psichologinės novelės, lyrinės prozos kūrėjas.
4. –
5. „Erčia, kur gaivus vanduo“ novelė. Atskleidžiami šeimos santykiai, dukros išlydėjimas mokytis į miestą. Jaunystė tema – niekada nesugrįši atgal, niekada nepakartos to, kas buvo anksčiau.

„Šūvis po Marazyno ąžuolu“ novelė. Samprotaujama apie moralines sąmonės permainas kaimo bendruomenėje ir visuomenėje apskritai. Teigiama, kad gyvenime ima viešpatuoti jokių dorovinių skrupulų neturinti brutali jėga.

JUDITA VAIČIŪNAITĖ

1. XX a.
2. Sovietinio gyvenimo skauduliai, populiarus esė žanras, publikuojamos verstinės knygos.
3. Miesto poetė.

4. –
5. „Barbora Radvilaitė“ svarbiausias pirmo ciklo eilėraštis. Jame kuriamas ne tik renesansinis Barbaros įvaizdis, bet ir renesansinis miesto vaizdas. Originaliai interpretuojamas Barbaros Radvilaitės gyvenimas.

BITĖ VILIMAITĖ

1. XX a.
2. –
3. Šiuolaikinė rašytoja, novelių meistrė.
4. –
5. „Namai“ novelė. Vaizduojama tragiška kasdienybė, motinos slapstymasis po pudros sluoksniu, tėvo abejingumas vaikui. Vienintelė senelė palaiko šeimyniškumą.

„Kada piešime perlinę vištelę?“ novelė. Mažos mergaitės Evelinos atsidavimas senutei, mokačiai ją siuvinėti. Atskleidžiama, kad gyvenime reikšmingos visos pastangos ir geri darbai.

„Kur nuvažiavo gaisrinė?“ novelė. Motinos abejingumas vaikui, pasiilgusiam dėmesio. Atskleidžiama, kad privalu gerbti kiekvieno žmogaus, nepaisant jo amžiaus, orumą.